

Вірний

Михайло Чабанівський

Те, що того ранку побачив Ігор у сусідньому дворі, дуже схвилювало його. Маленький хлопчик такого ж віку, як і він сам, стьобав прутиком рябе цуценя, тягаючи його по саду за шнурок. Собача жалібно скиглило, падало, переверталось на траві, намагаючись встигати за своїм довгоногим мучителем. Але той навмисне стрибав через кущі, бігав поміж деревами, а цуценя, впавши на землю, котилося, ніби клубочок білих ниток. Серце Ігоря не витримало. Блідий, із стиснутими кулаками, він миттю перехопився через паркан і став перед хлопчиком.

— Нащо мучиш?— крикнув він хрипким голосом.— Покинь!

Хлопчик, вражено блимаючи маленькими очима, зупинився. Цуценя, скориставшись з цього, підповзло до ніг свого лютого господаря і лизнуло йому литку. Два хлопчики, один рудий, мов сонце, якщо на нього дивитися у закопчене скло, другий з чубчиком в напуск, блідий і рішучий, стояли один проти одного, ладні зчепитися у бійці. Та ось руді вії раптом затремтіли, ворухнулися, очі опустилися вниз.

— А чого його жаліти, коли він зайвий. Все одно завтра втопимо у діжці. Спитай он у мами.

Ігор ковтнув слину, що давила його за горло, переступив з ноги на ногу. Гнів його минув, і він вже лагідніше сказав:

— Нащо ж його топити? Краще віддай мені...

— Бери, — погодився рудий хлопчик і подав Ігорові шнурок. — Що мені, жалко? У нас ще красивіший є, з великими вухами... Тарзан.

Не тямлячи себе від радості, Ігор підхопив на руки щеня, яке все тремтіло і тихо скиглило, наче скаржилося на когось, кинувся до хвіртки. Та його раптом зупинив рудий.

— Е, ні, — сказав він і лукаво примружив свої маленькі очі. — Даром не дається, адже він не простий, а породистий...

— Що ж ти хочеш за нього? — нетерпляче спитав Ігор. Він у цю хвилину ненавидів оцього пихатого мучителя.

— Що в тебе є?

Ігор зам'явся. Справді, що ж у нього є? Він лише кілька днів, як приїхав з міста до тітки Олі, всі його іграшки лишилися вдома, лише дещо вдалося захопити, коли спішно збиралися на дачу. Перебираючи в думках те, що він захопив з дому, Ігор проказував:

— Пістолет з двома курками, червоний настільний телефон з поламаною мембраною, Толька, мій братік, поламав, тенісний м'яч...

— Неси все це мені, тоді забереш собаку, інакше не віддам, — категорично заявив рудий і вихопив цуценя з Ігорових рук.— Бо це не простий дворняжка, а породистий.

— Гаразд, почекай мене, я зараз,—відповів Ігор. Він кинувся через паркан і за кілька хвилин вже знову повернувся. В руках у нього були іграшки.

— Бери, я згодний, — сказав Ігор і поклав все принесене на траву.

Схопивши цуценя, він кинувся додому. І вже тоді, коли він був за парканом, з сусіднього двора почулося:

— Як тебе звати?

Це питав рудий. Ігор охоче відповів.

— А мене Тимком. Будемо гратися?

— Будемо,— невпевнено мовив Ігор.— Якщо тільки не будеш мучити тварин...

— Так я ж його вчив бігати! — виправдувався Тимко. Видно, йому було соромно за свій вчинок. — У мене он ластів'яче гніздо, і я не чіпаю яєчок... Хай собі лежать, я тільки подивився кожне і поклав.

— Значить, подивився все ж? — строго спитав Ігор. — А ти знаєш, що ластівка може відкинутися від гнізда, якщо там хтось полазить? Навіть лазити не треба. Он скільки буслив у селі, а на вашій хаті його чомусь немає. Як ти думаєш, чому? Бусли розумні птиці, вони знають людей...

Тимко прикусив язика. Він вважав, що оцей "дачник" дурний, мов пень, коли він може віддати за паршиве щеня всі свої іграшки, але виявилось, що це не зовсім так. Звідки він дізнався, що Тимко минулого року розорив лелече гніздо і хитрі птиці цього року вже не прилетіли сюди? Звідки він, міський житель, знає про ластів'ячі примхи?

А Ігор вже вовтузився з своїм цуценям. Перш за все він випросив у матері стакан молока і нагодував його. Потім зібрав всі дощечки і цурупалки, які валялися біля хати, і зробив для нього хатку. Яка ж хороша та затишна хатка вийшла! Ігор навіть віконечко там приладнав — якраз під руку потрапила кватирка, що лежала без діла, намоєв трави, щоб м'яко було спати його собаці. — Як його звати? Тимко казав, що всі звали його зайвим, бо вирішили утопити. Але ця назва йому не подобалася. Він чимало чув казок від батька, що собака і — вірний друг людини. Як же вона може бути зайвою? Ні, це не підходить. Вірний, ось як він назве цуценя! Вірний, Вірний... Йому так сподобалася назва собаки, що він навіть засміявся.

— Вірний, Вірний, — покликав Ігор, але цуценя, пригріте сонечком, дрімало, лише вуха сторожко ходили, наче дослухалися, чи не йде сюди рудий Тимко, щоб знову починати свої знущання...

* * *

Минув тиждень, і Вірного вже не можна було впізнати. Шерсть його заблищала, вирівнялася, ноги витягалися, стали пружними і рівними. Лише вуха, як і раніш, звисали на самі очі, завдаючи клопоту цуценяті. Та згодом праве вухо почало потроху зводитися догори, коли Ігор кричав; "Вірний, взяти!" Він кидав далеко у річку м'яч, а Вірний, повагавшись і переборюючи страх, кидався у воду і швидко-швидко перебирав лапами, аж поки не схопить зубами м'яч і не винесе його на берег. Та не тільки це вмів робити Вірний. Він навчився робити стопку, без дозволу не чіпав їжі і не рвав пух з каченят, як це робили інші собаки. З ранку до пізнього вечора Ігор не розлучався з своїм цуценям, ходив з ним до лісу, в крамницю, куди мати посишала за сірниками чи сіллю, купатися на ріку, навіть в аптеку, якщо треба було щось принести для меншого

братіка Тольки. Вірний ночував у своїй затишній хатці, але кожного ранку, як тільки Ігор виходив з кімнати, щеня завжди зустрічало його радісним помахуванням хвоста, кидалося до ніг і качалося по траві.

Так минав час, і Ігор був щасливий. Оце маленьке цуценя так припало йому до серця! Коли одного разу Вірний захворів і перестав їсти, Ігор за обідом сидів журний і тихий. Мати, зрозумівши причину цього суму, сказала:

— Не подобається все це мені, Ігорю...Невже ти думаєш, що я візьму твого Вірного в місто? Так що відвикай або віддай комусь.

— Мамо, — благальне промовив Ігор. — Вірний такий хороший, такий слухняний... Хіба ти не бачиш?

Мати розсердилася:

— Куди ти його візьмеш? На п'ятий поверх? Щоб у хаті мені псиною тхнуло та щоб рвав занавіски? І не думай...

Ігор, сьак-так поївши і захопивши для Вірного кілька ласих шматочків, кинувся у двір і вже до самого вечора не відходив від щеняти. І коли Вірний видужав і знову вони ходили у ліс, до річки, хлопчик теж повеселів і почав краще їсти. Мати тільки зітхала, бачачи, як її син захопився цуценям.

Батько Ігоря працював на заводі і приїздив на дачу лише в неділю. Якось він, побачивши, що син не відходить від собаки, сказав:

— Ану зараз перевіримо, що воно за пес. Вірний, на!

Він високо підкинув шматочок ковбаси, і Вірний, зробивши стойку, спіймав його і миттю проковтнув.

— Молодець, — задоволене промовив батько і посміхнувся. — Ану ще раз. Вірний, на! — Вірний і на цей раз не підвів. — Ну що ж, наче нічого собака, зір має чудовий, — похвалив батько. — А чи хоробре у нього серце.

Ігор аж засяяв увесь.

— О, він так кидається у воду, наче все життя плавав по морях і океанах! Найглибші місця йому ніпочім!

Батько засміявся.

— Це ще не все! Ось ми йому зараз екзамен влаштуємо...

По вулиці якраз бігла якась чорна, худа собака. Побачивши її, батько крикнув:

— Вірний, взяти!

Вірний, напруживши ноги, весь витягся, вуха його стали сторч, хвіст випрямився.

— Взяти, Вірний! — ще раз крикнув тато. І тоді цуценя кинулося попід дошками паркана і мужньо напало на чорного цуцика. Але тут сталося несподіване: чорний цуцик, побачивши, що його атакує якась маленька собачка, зупинився, вишкірив зуби і загарчав. Вірний, вражений спокоєм і зневагою до нього оцього чорного пса, впав голічерева і залащився. Тато схопився за боки і поточився від реготу.

— Ось які ми хоробрі... Одне діло хапати м'ясо, зовсім інше йти у бій...

— Але ж він ще малий, — ледве не плакав від образи Ігор. — Йому ж всього три місяці... Ти ще його не знаєш...

Тато погладив Ігоря по голові і, продовжуючи сміятися, сказав заспокійливо:

— То нічого, що здав позиції, але ж напав! Уяви собі, кинувся у бій! Це вже добре!

З цього дня тато, приїжджаючи з міста, щоразу цікавився Вірним і нишком кидав йому шматочки м'яса чи ковбаси. Тільки один Тимко, спостерігаючи через паркан за Вірним, сердито штурхав свого Тарзана, який чомусь завжди опускав хвіст, не вмів служити і ніяк не зміг навчитися робити хоч будь-яку стойку. Тимко сердився на себе, що віддав не те цуценя, бо виявилось, що Вірний куди справніший собака, ніж його Тарзан... Не раз Тимко, побачивши Вірного на вулиці чи на луках, кликав його до себе, підманював смачною кісткою, намагаючись затягти у двір, але Вірний тільки помахував хвостом, але на вмовляння не піддавався.

Тимко вже не руйнував гнізд, хоч і кортіло часом, він навіть шпаківню змайстрував і з допомогою Ігоря встановив її на найвищому бересті. Єдине, що його непокоїло, — це Вірний. Як він, Тимко, міг так проґавити? Це ж треба бути зовсім дурним, щоб віддати таку чудесну собаку...

* * *

Та ось скінчилося літо і настав час виїжджати додому. Тато приїхав за ними на машині, мама виносила з хати каструлі, примус, навіть малий братік Толька допомагав батькам лаштуватися в дорогу. Тільки один Ігор стояв біля машини, сумно поглядаючи на Вірного. А той все лаштувався біля його ніг, наче прохав не кидати його тут, забрати з собою. І коли машина вже була вщерть наповнена домашнім скарбом і в багажник вже вкладено Толікове ліжко, батько подав команду сідати. Всі посідали, поцілувавшись з тіткою Олею, а Ігор все стояв, наче він і не збирався виїжджати.

— Ігоре, — покликав батько, — дорога далека, сідай швиденько.

Ігор мовчав. Тоді батько, висунувшись з машини, сказав нарочито весело і безжурно:

— І чого ти губи розквасив? Тітка Оля буде добре доглядати твого Вірного, а наступного літа ми сюди знову приїдемо! От, зажурився козак! Дивина!

Ігор мовчав. Серце його стукотіло, душа пломеніла пекучим вогнем. Він дивився на Вірного, і не міг відірвати від нього погляду.

— Чого ж мовчиш? — знову озвався батько. — Чи ти вирішив остатися тут? Дивина яка, ти бач... Ну, віддай цуценя Тимкові, він догляне його. Бач, визирає он у дірку, видно, теж хоче взяти собача... Правда, Тимку?

Тимко аж захлинається:

— Я вже давно говорив йому, щоб віддав. Крім того, він взагалі мій... А я йому іншого подарую на той рік... Чесне слово, подарую... Найкращого! Я його й пальцем не вдарю, не бійся, Ігоре, я вже не такий... І ластівок не буду чіпати, і бусликів... Чесне піонерське...

— Ні! — раптом сказав Ігор. — Нізащо не віддам тобі Вірного... Хай краще в тьоті.

Він кинувся до цуценяти, обняв його за шию, припав лицем до гладенької шерсті. Тьотя Оля заспокоювала племінника, обіцяючи доглянути Вірного, та він нічого не чув. Рвучко підвівся, весь заплаканий, сів у машину. Загук мотор, курява застелила шлях,

що вів з села.

І тільки улігся на шляху пил, як через паркан перестрибнув Тимко, схопив Вірного і перекинув його у свій двір. Тьотя Оля була в хаті і не бачила цього. Тимко торжествував. Він надів на цуценя шнурок, повів його до вишні, щоб прив'язати. І тут сталося те, чого аж ніяк не чекав Тимко. Вірний сіпнув за шнурок, гризнув Тимка за руку і вихором викотився з двору. Він щодуху мчав по вулиці, нюхаючи землю, де ще залишилися сліди машини, яка повезла кудись Ігоря. Вірний біг швидко, опустивши морду до землі, перестрибуючи через вибоїни і калюжі. Йому стало жарко, хотілося пити, але він не міг зупинитися, щоб сьорбнути з калюжі, він поспішав. Висунувши язика. Вірний біг степовою дорогою; часто дихаючи і пильно стежачи, щоб не збитися з шляху.

А Ігор, забившись у куток машини, гірко плакав. Він не був "рюмсою", як звали всі меншого братіка Тольку, але тепер, коли вперше в житті сталося таке горе, він не міг втриматися. Сльози самі лилися з очей. а з грудей виривався стогін. Помітивши стан сина, тато занепокоївся.

— Оце таке діло, Ігорю?— перекинувся він до заднього сидіння.— Ти ба яка причина... Дивина... Що ж тут робити?

Він глянув на матір, яка вся аж мінилася в лиці, переживаючи за сина, знову сказав якимось сумно і гірко:

— Дивина, скажу вам...

— Якби не п'ятий поверх, — зітхнула мати і погладила сина по голові.

Ігор виглянув через заднє віконце і раптом скрикнув:

— Він, він! Дивіться!

По шляху летів Вірний. Здіймаючи легку хмаринку пилу, він мчав вперед, де раптом зупинилася машина, яку він так довго доганяв і яка везла найкращу у світі людину — Ігоря.